

Wat is de invloed van de coronacrisis op de volwasseneneducatie?

Samenvatting

Elke dag werken veel volwassenen door het hele land aan het verbeteren hun basisvaardigheden zoals lezen, schrijven, rekenen en digitale vaardigheden. Het hebben van voldoende basisvaardigheden is van groot belang om in onze maatschappij mee te kunnen doen. Als je moeite hebt met de basisvaardigheden, vind je minder snel een baan, kun je minder gezond leven en heb je minder grip op je geldzaken. Door de coronacrisis werd het moeilijker om op locatie te werken aan het verbeteren van de basisvaardigheden. Want veel organisaties in de volwasseneneducatie* moesten hun deuren (tijdelijk) sluiten. Veel cursussen gingen niet door of werden alleen digitaal gegeven. Dat heeft gevolgen gehad voor de aanpak van laaggeletterdheid.

*Volwassenen kunnen hun basisvaardigheden verbeteren binnen de non-formele en formele sector. Organisaties binnen de formele sector zijn bijvoorbeeld een roc of een private taalaanbieder. Organisaties binnen de non-formele sector zijn bijvoorbeeld bibliotheken, buurthuizen en vrijwilligersorganisaties. Beide type organisaties hebben meegedaan aan dit onderzoek.

De afgelopen maanden onderzocht Stichting Lezen en Schrijven wat de invloed is geweest van de coronacrisis op de volwasseneneducatie. Voor alle resultaten zie het rapport 'Hoe heeft de coronacrisis de volwasseneneducatie beïnvloed?'.

Uit interviews met meer dan dertig organisaties in het werkveld komt het volgende beeld naar voren:

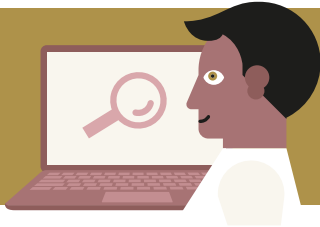
- Er waren minder kansen om te werken aan basisvaardigheden, vooral in de non-formele sector. **94%** van de professionals uit de non-formele sector zegt dat er veel minder lessen en activiteiten rondom basisvaardigheden waren.
- Professionals hebben zich snel aangepast aan het online leren en hebben daar ook veel mee bereikt. Maar niet alle doelgroepen konden evengoed overweg met online onderwijs. Veel organisaties ondervonden dat mensen met een zeer laag taalniveau en ouderen grote moeite hadden met het volgen van online lessen.
- Verminderde digitale vaardigheden of de afwezigheid van een laptop of computer zorgden voor veel uitdagingen.
- Er waren aanzienlijk minder aanmeldingen. **71%** van de professionals geeft aan dat er veel minder aanmeldingen van deelnemers waren tijdens de coronacrisis.

Om ervoor te zorgen dat de volwasseneneducatie sterker uit de coronacrisis komt hebben wij de volgende aanbevelingen.

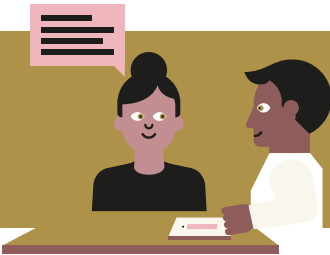
Meer aandacht voor digitale vaardigheden

Door de coronacrisis doen we nog meer zaken digitaal dan daarvoor. Denk aan: videobellen met familie, online vergaderen of bijvoorbeeld de QR-code van je vaccinatiebewijs ophalen. Wanneer je onvoldoende digitale vaardigheden hebt, kun je niet volop meedoen in de samenleving. Dat is door de coronacrisis alleen maar duidelijker geworden. Daarom moet er naast de aandacht voor lessen rondom lezen, schrijven en rekenen meer aandacht zijn voor het verbeteren van digitale vaardigheden.

Zorg voor goede digitale middelen voor online onderwijs

Om de online lessen goed te kunnen volgen is toegang tot een computer of laptop met stabiel en goedwerkend internet een belangrijke voorwaarde. En niet alle deelnemers hebben dat. Veel deelnemers beschikken wel over een mobiele telefoon, maar dat is geen ideaal apparaat om de lessen goed mee te kunnen volgen. Het is dan ook nodig dat alle deelnemers in de volwasseneneducatie op een eenvoudige manier toegang kunnen krijgen tot laptops of computers. Dat draagt bij aan digitale inclusie en aan de lesresultaten van de volwasseneneducatie.

Zorg dat ook online deelnemers zich blijven aanmelden voor cursussen

Vooraf binnens de non-formele sector laten professionals weten dat tijdens de coronacrisis veel minder mensen zich hebben aangemeld om te werken aan hun basisvaardigheden. Dit komt mede omdat veel fysieke aanmeldplekken en doorverwijsplekken dicht waren. Omdat er geen (landelijke) monitoring is op het aantal deelnemers weten we niet precies om hoeveel mensen het gaat, maar de gesprekken schetsen een zorgwekkend beeld. Professionals gaven aan dat door de coronacrisis zij 25-75% minder aanmeldingen hadden. Wij maken ons zorgen over deze ontwikkelingen. Via de online route lijken nieuwe deelnemers de weg naar de cursussen niet goed (genoeg) te vinden. Het is dan ook zaak om de achterstanden in te lopen, met extra aandacht voor het vinden en bereiken van deelnemers. Ook online!

Investeer structureel in de aanpak van laaggeletterdheid!

Uit het rapport blijkt opnieuw dat er meer budget nodig is om laaggeletterdheid aan te pakken. Er zijn te weinig middelen voor werving, doorverwijzen, digitale middelen (laptops) en cursusaanbod. De middelen die er zijn, zijn niet alleen te beperkt, maar ook nog eens zeer versnipperd en niet structureel. Professionals geven aan dat er een gebrek is aan structurele financiering. En dat het voor hen veel tijd en energie kost om steeds opnieuw aanvragen van incidentele projecten en projectfinanciering te doen. Aanbestedingen dienen eenvoudiger en voor een langere termijn te worden vastgesteld. Er moet overal in Nederland een laagdrempelige plek in de buurt zijn waar je op je eigen niveau kunt werken aan basisvaardigheden. Hiervoor is – zoals eerder beschreven in ons [pamflet](#) - tenminste een verdubbeling van het budget voor scholing en aanpak van laaggeletterdheid nodig.

Hoe heeft de coronacrisis de volwasseneneducatie beïnvloed?

Rapport

Introductie

Dagelijks vinden er cursussen basisvaardigheden plaats in bibliotheken, SW-bedrijven, (digi)Taalhuizen, Taalpunten, maar ook bij private taalaanbieders en roc's. Op veel plaatsen is het educatieaanbod voor laaggeletterde NT1'ers en laaggeletterde NT2'ers op alle basisvaardigheden (taal, rekenen en digitale vaardigheden) in de afgelopen tien jaar gegroeid. Daar heeft Stichting Lezen en Schrijven veel aan bijgedragen. Het educatieve aanbod is diverser geworden. Daarnaast is het aandeel van cursussen dat wordt uitgevoerd door vrijwilligers binnen de non-formele educatie vergroot. Dit is mede het gevolg van de wetwijziging in 2015 waardoor gemeenten meer bestedingsvrijheid kregen bij het samenstellen van een educatieaanbod en de gedwongen inkoop bij roc's geleidelijk aan werd afgebouwd. Door onder andere het programma Taal voor het leven is er een breed educatief netwerk of taalnetwerk opgebouwd. Hierbinnen werken veel partijen uit het sociale domein met elkaar samen. Op die manier kunnen professionals laaggeletterdheid sneller herkennen en deelnemers doorverwijzen.

Maar als gevolg van de coronacrisis hebben veel organisaties hun deuren (tijdelijk) moeten sluiten. En ook veel doorverwijsplekken waren (tijdelijk) gesloten. Veel organisaties zijn daarom gestart met het digitaal aanbieden van cursussen. De omschakeling van fysieke naar online lessen is groot geweest voor de sector. Maar dit is bijzonder goed opgepakt. Binnen enkele dagen of weken is het velen van hen gelukt om hun lessen om te buigen naar lessen die voldeden aan de RIVM-regels. Bijvoorbeeld lessen via Zoom en WhatsApp, wandelingen of door oefenmateriaal langs te brengen. De creativiteit en vindingrijkheid van het werkveld is bijzonder. Op deze manier hebben veel laaggeletterden toch door kunnen werken aan hun basisvaardigheden en zijn er ook resultaten geboekt.

Stand van zaken

We leven al meer dan 1,5 jaar met verschillende coronamaatregelen. Dit is van invloed geweest op de manier van lesgeven binnen de volwasseneneducatie. Al eerder bekeek Stichting Lezen en Schrijven wat de veranderingen deden met laaggeletterden en de professionals in de volwasseneneducatie. Deze resultaten zijn gebundeld in het rapport '[Online leerbehoeften laaggeletterden](#)'.

Maar wat heeft er ver nog plaatsgevonden in de sector? Is de deelname van deelnemers erg afgenomen en wat is de invloed geweest op de resultaten en het aantal aanmeldingen? Zijn de lessen online doorgegaan? Hoe is er aan de digitale vaardigheden van deelnemers gewerkt? Wat hebben we nodig nu de RIVM-regels langzaamaan weer verspoelen?

Kortom, wat is het beeld van de volwasseneneducatie in Nederland na 1,5 jaar corona? Dat is de vraag die in dit rapport centraal staat. Ook hebben gevraagd naar welke nieuwe ontwikkelingen we in de volwasseneneducatie vast zouden moeten houden. En wat er nodig zou zijn om voor de sector van de volwasseneneducatie om de schade in te kunnen lopen en een hoger bereik en resultaat te kunnen behalen. De uitkomsten hiervan hebben we samengevat in een vijftal bevindingen.

Methoden

Om op te halen hoe de sector ervoor staat na 1,5 jaar corona hebben we interviews afgenomen (via videobellen en op locatie) met professionals van 31 verschillende organisaties. We stelden verschillende open vragen rondom drie thema's:

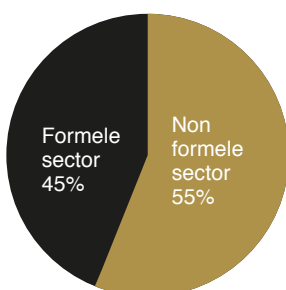
- 1) lessen en activiteiten;
- 2) aantallen en aanmeldingen;
- 3) visie.

De interviews zijn afgenomen in mei en juni 2021. Er is bewust gekozen om een mix van organisaties te bevragen om zo een goed beeld van de verschillen in het werkveld te krijgen. In de analyses maken we onderscheid tussen de non-formele sector (vrijwilligersorganisaties, SW-bedrijven, (digi)Taalhuizen, Taalpunten en bibliotheken) en de formele sector (roc's en private taalaanbieders).

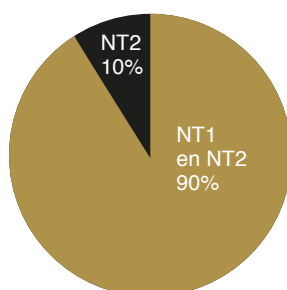
Informatie over de organisaties

We interviewden 31 organisaties.

Type organisatie

Doelgroep

Binnen deze organisaties werd bij 90% les gegeven aan zowel NT1- als NT2-groepen.

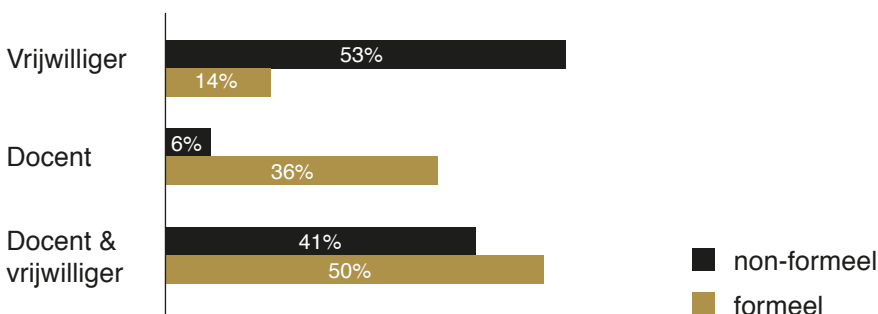
Type lessen/activiteiten

*Onder anders vallen bijvoorbeeld: empowerment cursussen en cursussen over gezondheid.

Binnen deze organisatie werd een mix van lessen gegeven. Alle organisaties gaven in ieder geval taallessen.

De lessen worden gegeven door

De lessen in de formele sector bij 1/3 van de organisaties alleen door docenten gegeven. Bij slechts 6% van de non-formele organisaties worden de lessen gegeven door alleen docenten.

Belangrijkste bevindingen

1. Door corona waren er minder kansen om te werken aan basisvaardigheden. Vooral in de non-formele sector

Door de coronacrisis moesten veel fysieke locaties (tijdelijk) dicht. Hiervoor kwam het online lesgeven in de plaats. Veel professionals gaven aan dat dit niet voor alle doelgroepen laaggeletterden een optie was. Vooral aan mensen met een zeer laag taalniveau was het moeilijk om online lessen te geven. Daarnaast wilden sommige ouderen geen online lessen volgen, omdat zij hier geen behoefte aan hadden.

“Deelnemers op niveau 1F of lager, daarbij is het vrij lastig om lessen digitaal te verzorgen.” - Dethon Groen

“Het was voor de laagopgeleiden niet goed mogelijk om digitaal les te volgen.”
- ROC Kop van Noord Holland

“Sommige oudere NT2’ers hadden moeite met de online lessen: Dit wil ik niet.”
- Taalpunt Almelo

Daarnaast gaven veel professionals aan dat de NT2-deelnemers met een wat hoger taalniveau vaak al dingen online deden. Ze hadden bijvoorbeeld veel contact met familie via WhatsApp. Hierdoor was de stap naar de online lessen kleiner.

“Hoger opgeleiden (veel meer NT2’ers) gingen makkelijker om met het online leren vanwege eerdere digitale kennis.” - TopTaal

“Digitaal lesgeven aan lagere niveaus kan tot op zekere hoogte wel en dat hebben we ook gedaan, maar het heeft uiteindelijk de voorkeur om fysiek les te geven. Dan leren zij het meest.” - Fiolet Taaltrainingen

Vooral binnen de non-formele sector zijn er in de lockdown minder lessen en activiteiten geweest om te werken aan basisvaardigheden. 94% van de geïnterviewde professionals uit de non-formele sector gaven aan dat er aanzienlijk minder lessen en activiteiten rondom basisvaardigheden waren. Dit ten opzichte van 36% van de geïnterviewde professionals uit de formele sector.

94% van de geïnterviewde professionals uit de non-formele sector zegt dat er aanzienlijk minder lessen en activiteiten rondom basisvaardigheden waren.

Het is mogelijk dat het aantal online lessen in de non-formele sector minder was omdat sommige vrijwilligers het niet fijn vonden om online lessen te geven. Een groot deel van de vrijwilligers binnen de non-formele sector is zelf op leeftijd, minder digitaal vaardig en haal een groot deel van het plezier uit het directe contact met deelnemers. Zij hebben dus een nadrukkelijke voorkeur voor fysieke lessen.

“Er zijn in de coronatijd vrijwilligers afgehaakt, zij wilden liever niet online begeleiden.”

- Huis voor Taal Lelystad

“Niet iedereen was digitaal vaardig. Zowel deelnemers als de 40-50+ vrijwilligers hadden soms wel moeite met digitaal.” - Taalhuis Westland

Uit de interviews maakten wij op dat professionals - zeker in de formele sector - de meeste lessen snel online hebben opgepakt. Dat heeft ook te maken met de wijze van financiering, het type lessen en de afspraken die gemaakt zijn in de aanbestedingen. Daarin is namelijk doorgaans vastgelegd hoeveel (fysieke) lessen er gegeven moeten worden. Dit zorgde voor een extra drijfveer om snel om te schakelen naar online onderwijs en de faciliteiten daarvoor aan te schaffen.

“Door de coronamaatregelen is bijna alles stil komen te liggen. Zowel de groepjes als de 1-op-1 begeleiding.” - Huis voor Taal Lelystad

“We hadden ongeveer 50 tot 60 NT1-deelnemers en nu nog maar 8. We proberen de groepen nu weer te bereiken en verleiden weer naar de lessen toe te komen” - TopTaal

“Gemiddeld hebben wij 160-170 deelnemers op jaarbasis. In coronatijd alleen nog de inburgering en dat zijn uiteindelijk 35 mensen. Alle andere trajecten lagen stil.” - Bworks

“De bibliotheek was dicht, daardoor ging het Taalcafé niet door. We hebben zo’n 25% van de individuele trajecten online kunnen laten doorgaan.” - Taalpunt Meppel

2. Door corona zijn er minder mensen gestart met het werken aan basisvaardigheden

Door de coronacrisis zijn fysieke aanmeldlocaties (bijvoorbeeld intakegesprekken bij (digi)Taalhuizen, de balie van het UWV) voor het werken aan basisvaardigheden minder toegankelijk. Precieze aantallen in het kader van monitoring zijn er (nog) niet. Maar op basis van onze interviews weten we dat 71% van de professionals aangaf dat er veel minder aanmeldingen zijn geweest gedurende de coronacrisis. Als er specifiek gekeken wordt naar de formele en non-formele sector, gaf 76% van de professionals in de non-formele sector aan dat er minder mensen gestart zijn. Volgens 64% van de professionals in de formele sector zijn er minder mensen gestart met het werken aan basisvaardigheden. Om de opgelopen achterstanden weer in te lopen dient er op korte termijn veel meer aandacht te komen voor de werving van vrijwilligers en deelnemers, zowel online als fysiek.

71% van de professionals zegt aan dat er in de coronatijd minder aanmeldingen van cursisten waren.

“Ons systeem van doorverwijzen is hetzelfde als voor corona. Maar de toeloop van deelnemers nam wel af.” - Taalhuizen vanuit het Friesland College

“In coronatijd was er minder aanloop van deelnemers. Doorverwijzen naar het (digi) Taalhuis gebeurde ook weinig want zij lagen stil.” - Drenthe College

“In de coronatijd was de aanloop van deelnemers wel minder. Er werden ook minder intakes afgenomen.” - ROC Twente

“Wij hebben bijna geen nieuwe aanmeldingen ontvangen sinds corona.” - Bworks

3. Aandacht voor digitale vaardigheden moet blijven

De coronacrisis heeft voor veel veranderingen gezorgd. Niet alleen negatieve veranderingen, maar ook positieve. Eén van de belangrijkste lessen uit de coronatijd is dat de aandacht voor digitale vaardigheden moet blijven. Professionals gaven aan dat door de focus op het aanleren van digitale vaardigheden, een groot deel van de laaggeletterden nu makkelijker digitaal meedoet. Volgens veel professionals kostte het wel flink tijd en aandacht om deelnemers wegwijs te maken met videoprogramma's als Zoom of Teams of in een digitale leeromgeving. Maar daar staat tegenover dat de deelnemers - nu zij dit zich eenmaal eigen hebben gemaakt - hier makkelijk in meedoen. Dat werpt uiteraard ook zijn vruchten af in andere omgevingen, denk aan digitale sollicitatiegesprekken of het helpen van je kind met online leren. Laaggeletterden ervoeren dus een verbeterde sociale inclusie doordat ze online leerden meedoen. Ook is de drempel voor deelname aan online lessen voor bepaalde groepen laaggeletterden lager.

Welke elementen vanuit de coronacrisis moeten we behouden?

“De coronaperiode heeft wel duidelijk gemaakt hoe belangrijk digitale vaardigheden zijn en hoe groot de invloed daarvan is op het dagelijks leven. Je kunt ook geïsoleerd raken als je niet digitaal vaardig bent. Binnen het convenantplan met de gemeente willen we extra geld aanvragen voor een focus op digitale vaardigheden.”

- Bibliotheek Westland

“De droom zou zijn echt ervoor zorgen dat deze mensen digitaal vaardig worden. Corona laat zien dat we niet afhankelijk zijn van de locatie en dus gaan we inzetten op meer online sessies.” - TopTaal

“Corona heeft inzicht gegeven dat we ook (taal)aanbod digitaal moeten blijven aanbieden. Met voldoende de digitale vaardigheden is online leren mogelijk. Dit zorgt voor meer mobiliteit en tijd.” - De Nieuwe bibliotheek

Voordelen van online leren zijn onder andere dat voor sommige deelnemers de drempel lager was om mee te doen. Bijvoorbeeld doordat men in de avonduren - zonder reistijd - toch kon werken aan zijn/haar basisvaardigheden. Maar het is belangrijk te beseffen dat niet alle laaggeletterden hybride onderwijs (combinatie van online en fysiek) kunnen volgen. Het volgen van alleen fysieke lessen zal ook beschikbaar moeten blijven voor sommige laaggeletterden. Maar voor een aanzienlijk deel van de doelgroep biedt hybride lesgeven wel degelijk kansen voor meer inclusie. Het is daarom belangrijk dat professionals worden ondersteund in het les geven in een hybride vorm.

4. Goede randvoorwaarden zijn cruciaal

Voor een deel van de deelnemers is een vorm van hybride onderwijs dus een kansrijke ontwikkeling. Maar veel organisaties geven wel aan dat fysiek onderwijs ook moet blijven. Daar leren deelnemers van elkaar en het sociale aspect is voor deelnemers heel belangrijk. Bovendien beschikt een aanzienlijk deel van de deelnemers over onvoldoende digitale vaardigheden om online onderwijs goed te kunnen volgen, zo blijkt uit de interviews.

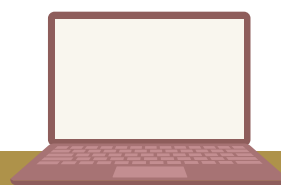
“15% tot 20% van deelnemers lukte het niet om online mee te kunnen doen. Ze kunnen bijvoorbeeld niet inloggen. We merkten dat er daardoor mensen afhaakten of niet meededen.” - Drenthe College

“Er waren groepen die digitaal niet vaardig waren en ook veelal niet beschikten over de materialen.” - Bibliotheek Oosterland

Daarnaast gaf meer dan de helft van de professionals spontaan aan dat deelnemers niet de juiste apparatuur thuis hadden om online lessen te kunnen volgen. Sommige professionals hebben gedurende de coronacrisis laptops gefaciliteerd voor hun deelnemers. Maar dit kon zeker niet overal geregeld worden. En als er in de thuisomgeving van deelnemers een laptop was, moest deze vaak gedeeld worden met andere familieleden. Doordat mensen thuis onvoldoende apparatuur tot hun beschikking hadden konden deelnemers niet deelnemen aan online lessen. En dat is zonde.

55% van de professionals geeft aan dat een gedeelte van de deelnemers onvoldoende digitale vaardigheden heeft voor het volgen van online onderwijs.

58% van de professionals geeft aan dat de deelnemers thuis niet de juiste apparatuur hebben om lessen online te volgen.

“Een deel van de deelnemers beschikt niet over de juiste digitale middelen om online lessen te volgen. De meeste mensen beschikken wel over een mobiele telefoon, maar het is moeilijk om hier vanaf lessen te volgen en huiswerk te maken.” - IVIO

“Het moet mogelijk worden om laptops te verstrekken. Bijvoorbeeld dat dat verrekend kan worden met de DUO uitkering.” - Bworks

5. De middelen voor volwasseneneducatie moeten structureel gemaakt worden

Stichting Lezen en Schrijven vindt dat een Leven Lang Ontwikkelen voor iedereen mogelijk zou moeten zijn. Daarom zou er overal in Nederland een laagdrempelige plek moeten zijn, in de buurt, waar je kunt werken aan basisvaardigheden. Maar de middelen die gemeenten en organisaties nu hebben voor de aanpak van laaggeletterdheid zijn vaak te beperkt, ingewikkeld, versnipperd en niet structureel. Veel organisaties gaven aan dat de onzekerheid over voldoende financieringsmogelijkheden, aanbestedingsregelingen en de tijdelijkheid van subsidies voor hen een grote zorg en ergernis zijn. Dit alles staat het opbouwen van een gedegen en betrouwbare educatieve infrastructuur in de weg.

Wat is nodig om het volwasseneneducatie goed vorm te geven?

“Door de korte looptijd van aanbestedingen is het heel variabel op welke plekken voor hoeveel deelnemers we aan de slag kunnen.” - Sagènn

“Als de subsidie voor meerdere jaren verstrekt zou kunnen worden en de aanvraag minder ingewikkeld zou zijn, kunnen we tot betere resultaten en meer groei bij de cursisten komen.” - IBN

“Subsidies zijn heel hard nodig voor ons bedrijf om cursussen te blijven aanbieden. Zonder deze subsidies kunnen we de lessen niet door ontwikkelen, maar we kunnen er nu niet van op aan dat we die krijgen.” - Dethon Groen

Er is dus meer budget nodig voor de aanpak van laaggeletterdheid. En dat budget dient blijvend te zijn. Het budget dient daarnaast gericht op het opbouwen van een stabiele professionele sector. Dit kan ingezet worden voor het werven van deelnemers en het organiseren van betere samenwerking tussen non-formeel en formeel onderwijs, zoals de organisaties uit het werkveld aangeven. Maar ook voor de toegang tot de juiste leermiddelen (cursusmateriaal, laptops en/of computers). Al eerder riepen Stichting Lezen en Schrijven en andere organisaties op voor een verdubbeling van het budget. Zie bijvoorbeeld het [SER-advies 'Samen Werken aan Taal'](#). Maar ook binnen het [Unesco-rapport 'Noodzaak van volwasseneneducatie voor iedereen'](#) wordt de urgentie van voldoende budget voor een Leven Lang Ontwikkelen benoemd. Ook wij benoemde het eerder in [ons pamflet](#).

Voor meer informatie of verdieping kunt u onze contactgegevens vinden op de website: www.lezenenschrijven.nl